

סיכום פרשת ואתוונן

פרק ג': משה מתחנן לה' להיכנס לארץ ישראל

פסוקים כ"ג - כ"ז משה רבינו מספר שלאחר מלחמת סיחון ועוג שעמדה חמה ונתחזקה האמונה בה' בכל העולם חשבתיו שאולי הותר הנדר שה' נדר שלא אכנס לארץ ולכן התפללתי שאכנס אל הארץ, וביקשתי מה' שיאמר לי אם התקבלה תפילתי או לא, וזה אחד מג' מקומות שמושה אמר לה' איני מניחך עד שתענה לי אם נתקבלה בקשתי (א). כשמרים נעשתה מצורעת משה התפלל ואמר לה' שיענה לו אם היא תתרפא. ב. לאחר משפט בנות צלפחד משה ביקש מה' שבניו יהיו המנהיגים אחרי מותו וביקש שה' יודיעו אם התקבלה בקשתו.)

"ואתחנן" - מל' מתנת חינוך, שהצדיקים לא מבקשים בזכות מעשיהם אלא מתנת חינוך. פירוש אחר: מל' תפילה (וזהו אחד מעשרה לשונות של תפילה ואלו הן: שוע צעקה נאקה רנה פצור קריאה נפול ופולל פגיעה תחינה).

וביקשתי: ה' שרחום בדין הרי אתה התחלת להראות לעבדך ארבעה דברים: (א) שאפילו לאחר שנגזרה הגזירה ה' משאיר פתח לתפילה, שהרי בחטא העגל ה' אמר למשה "הניחה לי", וכי משה היה תופס בו? אלא שה' רימז לו שלא יניח לו לכלות את עם ישראל אלא שיתפלל עבורם וה' ימחל להם. (ב) שה' טוב וסלח. (ג) שיד ימינו של ה' פתוחה לכל העולם לקבל שבים. (ד) שה' כובש את מידת הדין החזקה ע"י מידת הרחמים. ולכן הרי אין שום אל לא בשמים ולא בארץ בעל כח כזה גדול, שהרי מלך בשר ודם כשרוצה למחול יועצו מוחים בו ואילו ה' אם תמחל לי אין מי שימחה בך. פירוש אחר: אתה ה' התחלת להראות לי את כיבוש סיחון ועוג ושם ראיתי את מידת טובך שאמרת לא להתגרות בעשיו עמון ומואב, ואת ידך החזקה כשהבאת על המצרים את עשרת המכות, ולכן אני מבקש שתמשיך להראות לי את מלחמת ל"א מלכים, ותתן לי בבקשה ארבעה דברים: (א) תרשה לי לעבור בגופי את הירדן. (ב) שאראה את הארץ הטובה שמעבר הירדן. (ג) שאראה את ירושלים שנקראת ההר הטוב משום שהוא ההר המרום מכל ההרים. (ד) שאראה את בית המקדש שנקרא לבנון על שם שמלבין עוונותיהם של ישראל.

אך ה' כעס עלי בגללכם שגרמתם לי לחטא מי מריבה ולא שמע אלי, ואמר לי שלא אוסיף עוד לבקש להיכנס לארץ בכדי שלא יאמרו שהרב קשה והתלמיד סרבן. פירוש אחר: השכר הצפון לך רב יותר מהכניסה לארץ ישראל.

אמנם ה' אמר לי שיראה לי את כל הארץ אע"פ שביקשתי לראות רק קצת, ואמר לי לעלות לראש הפסגה שהיתה בשדה מואב ולהביט ימה (-מערב ששם נמצא הים) צפונה תימנה (-דרום) ומזרחה ותראה בעיניך ממש, שנעשה לו נס והיו עיניו רואות את כל ארץ ישראל, אבל לא תעבור את הירדן להיכנס לא"י.

פסוקים כ"ח - כ"ט וה' ציווה אותי לזרז את יהושע שיקבל על עצמו את הנהגת ישראל ואת טרחותיהם משאותיהם ומריבותיהם, וחזקהו בגופו ואמצהו בדבריך שלא יפחד שמא גם הוא יענש ולא יכנס לארץ אלא תאמר לו שה' מביטחו שהוא יעבור לפני ישראל לכבוש את הארץ והוא ינחיל להם את הארץ אשר אתה תראה כעת מראש הפסגה, אבל אם הוא לא יעבור לפניהם הם לא ינחלו את הארץ.

ומספר משה שכשבאנו לערבות מואב ישבנו בגיא מול בית פעור ושם נצמדתם לעבודה זרה ובכל זאת נתקבלה תפילתכם וזכיתם להיכנס לא"י אע"פ שאני לא זכיתי.

פרק ד': משה מזהיר את בניו לקיים מצוות בפרט בא"י, ומבדיל ג' ערי מקלט

פסוק א' מכיוון שמושה לא נכנס לארץ ולא יוכל להמשיך ללמד את המצוות לכן הוא אומר להם שעכשיו תשמעו אל החוקים שאין להם טעם ואל המשפטים שיש להם טעם שאני כעת מלמד אתכם בכדי שתחיו ותירשו את א"י שה' נותן לכם, מפני שרק ע"י התורה והמצוות זוכים לרשת את הרץ.

פסוקים ב' - ד' אל תוסיפו מדעתכם שום דבר על המצוות שה' מצווה אתכם כגון לכתוב חמש פרשיות בתפילין או חמישה מינים בלולב או חמש ציציות, וכן לא תגרעו מהמצוות כגון ג' פרשיות בתפילין או ג' מינים בלולב או ג' ציציות וכו'. וההוכחה שענייכם הרואות את אלו שחטאו בבעל פעור שה' השמידם אפילו מי שהתכוון לבזות ולגנות את העבודה זרה ג"כ נענש משום שאסור לאדם לשנות ממצוות ה' אפילו אם כוונתו לטובה, ואילו אתם שכעת חיים זה משום שדבקתם בה' ולא חטאתם משום שע"י המצוות זוכים לחיים.

פסוקים ה' - י"ד ראה והתבונן לפני שאתה נכנס לא"י, לימדתי אתכם את המצוות והחוקים שה' ציווני ואת המצוות שתלויות בארץ ישראל (שמיטה ועוד), ותלמדו את התורה באופן שלא תשתכח ממכם ותקיימו את המצוות משום שבזה תחשבו לחכמים ונובנים בעיני העמים שיאמרו שעמ"י הוא עם חכם ונבון משום שיש להם אלוקים קרובים אליו כפי שה' קרוב אלינו כאשר אנו מתפללים אליו בכל מצב,

ואיזה עם ידמה לעמ"י שיש להם חוקים ומשפטים הגונים ומקובלים כמו ספר התורה הזאת שאני נותן לכם היום.

ולכן תזהר ותשמור את נפשך מאד שלא תשכח את המצוות שראית בהר סיני ושלא יסורו מלבבך כל ימי חיך, ואם תשכחו את המצוות ותעוותו אותם תחשבו שוטים, ותלמד דברים אלו את בניך, שכל עם ישראל התאספו בהר סיני בכדי שילמדון לפחד מה' וילמדון את בניהם את מה ששמעו, והתקרבתם במהירות ועמדתם תחת הר סיני שהיה בוער באש עד אמצע השמים ומסביב להר היתה מחיצה של חושך ולפנים ממנה מחיצה של ענן ולפניה מחיצה של ערפל, וה' דיבר מתוך האש ושמעתם וראיתם את הקול שהיו אותיות פורחות באויר (בדרך נס) אך את תמונת ה' שמדבר לא ראיתם, וה' אמר לכם את בריתו ואת עשרת הדיברות שכתבם על לוחות אבנים, ואותי ה' ציווה במתן תורה ללמד אתכם את התורה שבע"פ בכדי שתקיימו אותה בא"י.

פסוקים ט"ז - כ' משה מזהיר את בני"י מכיוון שלא ראיתם תמונה צורה או דמות בהר סיני כשה' דיבר מתוך האש, לכן תזהרו מאד לבל תשחיתו את נפשותיכם ותעשו צורה של פסל - צורה בולטת, תמונת סמל - צורה שוקעת, תבנית - צורה בנויה של זכר או נקבה או בהמה או ציפור או שרץ או דג, ותזהרו לא להתסכל בשמים ולטעות ולחשוב שאם ה' נתן להם כח הוא רוצה שנעבוד אותם, ולכן תיזהר לא להשתחוות לשמש לירח או לכוכבים ומזלות שה' אלוקיך נתן אותם להאיר לכל העמים שבעולם, פירוש אחר: שה' נתן אותם לעמים לטעות אחריהם לחשוב שהם אלוהות.

אבל ה' לקח אתכם ממצרים שהיא כמו כור הברזל שבו מזקקים את הכסף והזהב כך במצרים נטהרו ישראל ע"י שמתו הרשעים בג' ימי אפילה, להיות לו לעם נחלה.

פסוקים כ"א - כ"ד והנה אם הייתי נכנס עמכם לא"י הייתי מבטל את היצה"ר של ע"ז (כפי שביטלו אנשי כנה"ג) אך בגללכם ה' כעס עלי ולא נכנסתי לא"י ולכן אני מת הערבות מואב ואף עצמותי לא יכנסו להיקבר בא"י, אך מכיוון שאתם כן עוברים את הירדן ונכנסים לא"י תזהרו מאד לא לשכוח את ברית ה' שכרת עמכם בהר סיני כי אם תשכחו תעשו לכם פסל או תמונה, וה' שהוא כאש אוכלה הוא מקנא לנקום וממהר להעניש את מי שעובד עבודה זרה.

פסוקים כ"ה - ל"א משה רבינו ממשיך להזהיר את בני"י שכאשר תגורו זמן רב בארץ ותולידו בנים ובני בנים ותשחיתו ותעשו פסלים ותשתחוו להם אני מזמין את השמים והארץ להעיד שהתירתי בכם שאם תעבדו ע"ז תאבדו ולא תחיו בארץ יותר מ852 שנה כמניין "ונושנתם", ורימז להם שסופם שיעבדו ע"ז אמנם הם יגלו רק אחרי 850 שנה כי אם הם יהיו בארץ יותר מ850 שנה עם ישראל ישמרון לגמרי, וכשתגלו ה' יפזר אתכם בין העמים בכל מקום מעט אנשים, ותהיו שם עבדים לגויים שעובדים לעץ ולאבן, וכאשר תבקשו את ה' באמת בכל לבבך ובכל נפשך תמצאוהו, ובגלות האחרונה כאשר יהיה לכם צר ויבואו עליך כל הדברים האלו אתם תשובו לה' שהוא קל רחום שמחזיק בכם כל הזמן בכדי שלא תעזבוהו ולא ישכח אתכם.

פסוקים ל"ב - מ' והסיבה שה' מקפיד כ"כ על עוון ע"ז כי תשאל נא את יודעי קורות הימים הראשונים ואת כל הברואים אשר מקצה הארץ ועד סופה האם מיום בריאת האדם היה דבר כזה שעם שלם שמע את קול ה' מדבר אליו מן השמים כפי שבני"י שמעו בהר סיני ונשוארו חיים, או שאלוהים אחרים הצליח לעשות נס ולבוא לארץ אחרת לקחת לו עם מתוך עם אחר כפי שה' עשה לעם ישראל שהוציאם ממצרים ע"י סימנים ומכות מופלאות ביד רמה ובזרוע נטויה ובגילוי שכינה, וא"כ עם ישראל שזכה לראות שה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו, וה' השמיע את קולו מן השמים בכדי ללמדך מוסר ושמעת את דברי ה' מתוך האש, בגלל שה' אהב את אברהם יצחק ויעקב ובחר בזרעם להיות לו לעם, ולכן הוציאם ממצרים להביאם אל א"י ולהנחילם גויים גדולים וחזקים, וממילא עליך לזכור ולהכניס בלבך שה' בלבד הוא האלוקים בשמים ובארץ, ולכן עליך לקיים את התורה והמצוות בכדי שייטב לך ותאריך ימים אתה ובניך.

פסוקים מ"א - מ"ט כשהשלים משה רבינו לדבר כל זאת אל בני"י עלה בליבו להפריש ג' ערי מקלט - בצר ראמות וגולן - שרוצח שרצח בשגגה יוכל לנוס לשם, ואע"פ שעדיין ערי מקלט אלו לא יכלו להציל כל זמן שלא הופרשו ערי מקלט שבא"י, אמר משה מצווה שאפשר לקיימה אקיימנה. וזאת התורה שתכתב בפרק הבא משה לימד את בני"י, ואלו המצוות שיכתבו בהמשך משה לימד את בני"י אחרי שיצאו ממצרים כשהיו בעבר הירדן לאחר שכבשו את סיחון ועוג.

פרק ה': משה חוזר על המצוות ועל מעמד הר סיני

פסוקים א' - י"ח משה קורא לעם ישראל ואומר להם אני כעת אומר לכם את המצוות והחוקים ותחזרו עליהם בכדי שתדעו כיצד לקיים את המצוות, שהרי ה' כרת עמנו ברית בהר סיני ודיבר עמנו בעצמו ולא ע"י שליח מתוך האש, אמנם לאחר ב' דברות פחדתם מפני האש ולא עליתם בהר (למקומות שמותר לעלות) ולכן אני עמדתי ואמרתי לכם את דברי ה' עשרת הדיברות: (א) מצוות עשה להאמין שה' הוא מנהיג אותך ושהוציא אותך מארץ מצרים שהיית עבד לפרעה.

ב) אסור להחזיק פסל או צורות ע"ז אפילו בלי להשתחוות להם בכל מקום שה' נמצא כל זמן שה' קיים, דהיינו בכל העולם בכל זמן, וכן אסור לעשות פסל של כל צורה ולא להשתחוות להם ולא לעבוד אותם כי ה' מקנא להיפרע מעובדי ע"ז ומעניש את הבנים בדור שלישי ורביעי אם הם גם עובדי ע"ז, ולעומת זאת עושה חסד לאלפיים דורות למקיימי המצוות. ג) אסור להישבע בשם ה' סתם כגון להישבע על אבן שהיא אבן, או להישבע לשקר, כי ה' לא מוחל על עוון זה. ד) שמור וזכור את יום השבת לקדשו כפי שנצטווית במרה עוד קודם מתן תורה, שישה ימים תעבוד וביום השביעי תשבות אתה בנך ובתך ועבדך ואמתך ובהמתך, וכן הגר שגר עמך, בכדי שתזכור שעבד היית במצרים וה' הוציאך ולכן הוא רוצה שתנוח בשבת. ה) כבד את אביך ואת אמך כפי שנצטווית במרה קודם מתן תורה בכדי שתאריך ימים וייטב לך. ו) לא תרצח. ז) לא תנאף - לא להתחתן עם אשת איש. ח) לא תגנוב. ט) אסור להעיד עדות שקר על חברך. י) לא תחמוד ותרצה בלבך כל דבר שיש לחברך ובכלל זה ביתו, שדהו, שפחתו, או שורו וחמורו.

פסוקים י"ט - ל' את כל הדברים האלו ה' דיבר עמכם בהר סיני מתוך האש הענן והערפל בקול גדול שלא פסק כבשר ודם שאינו יכול לדבר בנשימה אחת וצריך להפסיק, פירוש נוסף שהקול הגדול לא הוסיף יותר להיראות בפומבי, וכאשר שמעתם את קול ה' פרחו נשמתכם וה' החיה אתכם בטל, והתקרבתם אלי כל ראשי שבטיכם וזקניכם ואמרתם לי שהיום אנחנו ראינו את כבוד ה' ואת גדולתו ושמענו את קולו, וראינו שה' יכול לדבר עם האדם והוא יחיה, וא"כ אין לנו צורך לשמוע את כל המצוות מפי ה' ולמות כי אנחנו מרגישים שאם נמשיך לשמוע את קול ה' נמות ומי יודע אם ה' יחיה אותנו שוב בנס, שהרי אין עוד בשר ודם ששמע את קול ה' ונשאר חי, ולכן תתקרב אתה משה ותדבר אלינו את כל דברי ה' ונשמע את המצוות ונעשה אותם, ואמר בלשון נקיבה "ואת תדבר אלינו" לרמז להם שהצטער מבקשה זו שלא לשמוע את המצוות מפי ה' ונחלש כוחו להיות כשל נקיבה.

אבל ה' אמר לי שאכן אתם צודקים והלוואי שכל הימים יהיה לכם יראת שמים ותפחדו מה' ויהיה לכם רצון לקיים את המצוות, ולכן ה' אמר לי את כל המצוות ואני לימדתי אתכם, ומזהיר משה את בני"י שיקיימו את המצוות ולא יסורו מהם ימין ושמאל בכדי: א) שיחיו, ב) שיהיה לכם טוב בעוה"ב, ג) שלא תיגלו מארץ ישראל.

פרק ו': משה חוזר על מצוות נוספות, קריאת שמע ומזוזה, ואיסור ע"ז

פסוקים א' - ג' משה חוזר על המצוות שה' לימד אותו לאחר שבני"י חזרו לאהליהם, ואלו המצוות החוקים והמשפטים שה' ציווה אותי ללמד אתכם בכדי שתהיה לכם יראת שמים, ותקיימו את המצוות וגם בנך ובן בנך כל ימי חיך ותאריך ימים, וה' ירבה לך טוב בא"י.

פסוקים ד' - ט' פרשת שמע ישראל: שמע ישראל - תקשיב ותבין עם ישראל, ה' אלוהינו ה' אחד - יחיד במלכותו על כל העולם, ולעתיד לבוא גם אומות העולם יכירו שה' הוא האלוהים היחיד. ותקיים את מצוות ה' מאהבה שזה מעלה גדולה יותר מהמקיים מפחד, ואהוב את ה' בכל לבבך - בב' היצרים, ואפילו תהיה מוכן למסור את נפשך למען ה', ואפילו נוטל את ממונך ג"כ אהוב אותו, ונאמר אחרי בכל נפשך משום שישנם שממונם חביב עליהם יותר מגופם. פירוש אחר: בכל מידה ומידה שה' מודד לך אהוב אותו.

והדרך להגיע לאהבת ה' היא ע"י שתזכור את המצוות ויהיו בעיניך בכל יום כחדשים, ותלמד את התורה עד שיהיו מחודדים בפיך ותדע לענות מיד על כל שאלה, ותלמד את התורה לתלמידים שלך שקרויים בנינים, עיקר דיבורך יהיה רק בתורה בכל זמן, גם כשאתה בבית או הולך בדרך, ותקרא פרשה זו בזמן שדרך לשכב - לילה, ובזמן שדרך לקום - בבוקר. ותכתוב את הפרשה הזאת על קלף ותכניס אותה בתוך התפילין שתקשור על הזרוע ועל הראש כנגד העיניים, וכן תכתוב פרשה זו ותקבע אותה על מזוזות ביתך ובשערים של החצרות ושערי העיר והמדינה.

פסוקים י' - י"ט מזהיר משה רבינו שכאשר ה' יביאכם לארץ ישראל ויהיה לכם שם כל טוב ותמצאו בתים, כרמים וזיתים ובורות מים אשר הגויים השאירו אחריהם, תזהרו לא לשכוח את ה' מרוב טובה.

מצוות עשה לפחד מה' ולעבוד אותו, ואם תעבוד אותו כראוי מותר לך להישבע בשמו על דברי אמת.

תזהרו מאד לא ללכת אחרי אלוהים אחרים שאתה רואה סביבך כי ה' מעניש על כך ותזהר זהו לא ישמידך מעל פני האדמה.

אסור לנסות את ה' כפי שניסתם במסה כשיצאתם ממצרים ואמרתם "היש ה' בקרבינו" דהיינו רק אם נמצא מים נדע שה' עמנו ואם לא ה' נעזוב אותו, אלא עליכם עליכם לשמור את המצוות שלא ע"מ לקבל שכר.

חוץ מהמצוות המפורשות תעשה את הדברים שהם הישרים והטובים בעיני ה' דהיינו לפנים

משורת הדין, בכדי שה' ייטיב לך ותירש את ארץ ישראל, וה' יהדוף את כל האוייבים מפניך. **פסוקים כ' - כ"ה** אומר משה שכאשר ישאלך בנך מה טעם שמקיימים מצוות, תאמר לו משום שהיינו עבדים לפרעה במצרים וה' הוציאנו ע"י ניסים גדולים בכדי שנבוא לא"י ונקיים את המצוות ונירא את ה', ובזכות זה יהיו לנו חיים טובים.

פרק ז': משה מצווה את בני מצוות שקשורות לביאתם לארץ

פסוקים א' - ה' כאשר ה' יביאכם לארץ וישליך את ז' העמים מפניך, וה' יתנם בידיך ותהרגם, אל תכרות עמהם ברית תחיה אותם אלא תשמיד את כולם, וכן "לא תחנם" - א) לא תתן להם מתנת חנם. ב) לא תתן להם חן שלא תאמר כמה נאה גוי זה. ג) לא תתן להם חניה בקרקע דהיינו שאסור למכור קרקע לגוי בארץ.

וכן אסור להתחתן עמהם, ולא לתת את בנך לגוי או את בנך לגויה, מפני שהגוי יסיר את הנכד שלך שנוולד מבתך שהוא יהודי, ומכאן לומדים שהולכים אחרי האמא, ואם האמא יהודיה הבן יהודי, והוא יעבוד ע"ז וה' ישמיד אתכם.

אלא צריך לנתן את המזבחות שלהם שבנויות מאבן, ואת המצבות שעשויות מאבן אחת תשברו, ואת העצים שנטעו לע"ז תעקרו, ואת הפסלים תשרפו באש, מפני שאתם עם קדוש שה' בחר, ולא בגלל שאתם מרובים ה' חשק בכם שהרי אתם מעטים מכל העמים בעולם, פירוש אחר: בגלל שאתם לא מגדילים את עצמכם כשה' נותן לכם טובה אלא ממעיטים את עצמכם כמו שאברהם אמר "ואנכי עפר ואפר" ומשה ואהרן אמרו "ונחנו מה", ולכן ה' בחר בכם.

אלא מאהבת ה' ומחמת שה' שומר את השבועה שנשבע לאברהם יצחק ויעקב.

פסוקים ט' - י"א ומחוייב אתה לדעת שה' הוא האלוקים ונאמן לשלם שכר לשומרי מצוותיו מאהבה אלפיים דורות אחריהם, ולשומרים מיראה אלף דורות, וגם לרשעים ה' משלם את שכרם מיד בעוה"ז כדי שיוכל להשמידם בעולם הבא, והרשע מקבל בעצמו את שכרו והדורות שאחריו לא מקבלים.

ותשמור היום את המצוות, ואל תצפה לקבל שכר בעולם הזה כדי שתקבל את שכרם מחר בעולם הבא.